

В. Р. Слівец

**АНАМАСТЫЧНАЯ ПЕРЫФРАЗА
ЯК АДЗІНКА ДРУГАСНАЙ НАМІНАЦЫІ
(на моўным матэрыяле беларускай
мастацка-біяграфічнай прозы)**

У артыкуле на матэрыяле мовы беларускай мастацка-біяграфічнай прозы разглядаюцца анамастычныя перыфразы ў якасці асобых адзінак другаснай намінацыі. Вызначаецца роля прэцэдэнтных імёнаў як кампанентаў перыфразы ў адлюстраванні іх культуралагічнага патэнцыялу і этнамаркіраванай спецыфікі, што рэалізуюцца ў кантэксце літаратурна-мастацкіх твораў.

Ключавыя словы: анамастычная перыфраза, антрапонім, апелятыў, канатацыя, намінацыя, онім, прэцэдэнтнае імя.

Перыфраза як асобы тып устойлівых спалучэнняў здаўна прыцягвае ўвагу вучоных. Аднак і сёння гэта моўная (маўленчая) з'ява не мае ў лінгвістычнай навуцы адназначнага разумення. Яе вызначаюць і як апісальны выраз (Т. Быцева, Г. Малажай, В. Масквін, Л. Гукава, Л. Фаміна, К. Фядотава), і як мастацкі троп (В. Грыгор'еў, В. Калінкін, М. Фокіна), часам атаясамліваюць з фразеалагічнымі адзінкамі, метафарай і інш. Перыфраза характарызуецца разнастайнасцю ў сваіх семантычных, структурных і функцыянальных якасцях, а таму, відаць, і не існуе ў навукоўцаў адзінага погляду на яе прыроду, сутнасць і нават тэрміналагічнае вызначэнне: “функцыянальна яна збліжаецца з ампліфікацыяй (пашырэннем сінанімічнага раду намінацый), генетычна – з метафарай, метаніміяй, сінекдахай і г. д., іншымі словамі, з любой формай іншасказання” [1, с. 107].

Ва ўсходнеславянскім мовазнаўстве як асобная лінгвістычная адзінка перыфраза стала разглядацца ў сярэдзіне ХХ ст. (дысертацыйнае даследаванне І. Ільіной “Перифраз и его стилистические функции в произведениях английской художественной литературы” (1954), навуковыя працы В. Уткінай і інш.). Значна ўзрасла навуковая цікавасць да гэтай з'явы ў 70-я гг. 20-га ст. Так, упершыню В. Грыгор'евым перыфраза пачынае даследавацца як лінгвістычная праблема – спосаб арганізацыі паэтычнага маўлення ў кантэксте адносін “слова – вобраз – дэнатат” [2]. Перыфразу як

“функцыянальна-семантычную адзінку маўлення”, якая займае прамежкавае становішча паміж словам, фразеалагічнай адзінкай і сінтаксічнай адзінкай, разглядала Л. Сінельнікава [3, с. 255–256] – аўтар кандыдацкай дысертацыі “Именная перифраза в языке современной советской поэзии (структурно-семантическая и стилистическая характеристика)” (1975).

Яшчэ раней – у 1971 г. – у айчыннай лінгвістыцы Г. Малажай было падрыхтавана і абаронена дысертацыйнае даследаванне “Перифраза ў беларускай літаратурнай мове: структурна-семантычная і стылістычная характарыстыка”, а ў 1974 г. выдадзены ўнікальны слоўнік “Беларуская перыфраза”, у якім былі змешчаны індывідуальна-аўтарскія і ўжо стаўшыя традыцыйнымі апісальныя выразы, адабраныя аўтарам з твораў беларускай мастацкай літаратуры і публіцыстыкі. Працягам навукова-даследчай працы Г. Малажай па гэтай праблеме сталі таксама яе манаграфіі “Сучасная беларуская мова. Перыфраза” (1980), “Сучасная беларуская мова: Слова. Перыфраза. Фразеалагізм” (1992), прыхільна сустрэтыя многімі навукоўцамі (Н. Гаўрош, М. Каламіец, І. Лепешаў, Р. Шкраба, В. Шур і інш.). Увогуле, як адзначыла Л. Яўдошына, “многія з падрыхтаваных і выдадзеных даследчыцай кніг не маюць аналагаў у беларускім мовазнаўстве ці выдаваліся як першыя працы, што запаўнялі ў свой час (ды і цяпер таксама) пэўны вакуум у справе выкладання філалагічных дысцыплін” [4, с. 28]. Распрацаваныя Г. Малажай навуковы кірунак, падыходы і метады аналізу перыфраз, як заўважае В. Шур, “былі творча ўспрынятымі ўкраінскімі і расійскімі лінгвістамі, у прыватнасці, яны развіты і ўзбагачаны Данецкай лінгвістычнай школай”, атрымалі працяг у працах Ю. Бельчыкава, Ю. Караулава, В. Грыгор’ева, Я. Оціна, В. Калінкіна і інш. [5, с. 30]. А лексікаграфічнае апісанне перыфраз працягнулі М. Каламіец і Е. Рагушэўскі (“Краткий словарь перифраз” (Кіеў, 1985)), А. Новікаў (“Словарь перифраз русского языка (на материале газетной публицистики)” (Масква, 2004)), В. Салаўёва (“Словарь именных перифраз (на материале языка средств массовой информации)” (Масква, 2014)). У навуковай манаграфіі Т. Быцэвай “Очерки по русской перифрастике” (Масква, 2004) таксама прадстаўлены пералік сучасных перыфрастычных спалучэнняў, які ўключае каля 1500 адзінак, найбольш ужывальных у публіцыстычным маўленні.

Паводле вызначэння Г. Малажай, перыфраза – гэта “семантычна непадзельнае словазлучэнне (радзей сказ), якое ў працэсе маўлення называе прадметы, прыметы, дзеянні і адначасова характарызуе іх” [6, с. 10]. Параўн.: *Беларусь – ардэнаносная дачка многаплямённая сям’і; зямля Заслонава, Купалы; край блакітных азёр; радзіма*

Скарыны; сінявокая радзіма; *Купала Я.* – вялікіх песень маг і сэрцаў валадар; *песнапеўца* вялікіх часін пералому [7]. Большасць даследчыкаў вызначаюць перыфразу як адзінку *другаснай намінацыі* і сярод асноўных яе прыкмет вылучаюць *устойлівасць* і *семантычную непадзельнасць канструкцыі*, *узнаўляльнасць* і *экспрэсіўна-ацэначны характар*. Аднак некаторыя лінгвісты (В. Грыгор’еў, В. Калінкін і інш.) абавязковай таксама лічаць наяўнасць у перыфрастычных зваротах *іншасказальнасці* і *вобразнасці* [1, с. 111; 8, с. 190], што дазваляе такія апісальныя выразы, стаўшыя вынікам аўтарскага, індывідуальна-мастацкага бачання свету, разглядаць як “вобразныя сінонімы слова” [6, с. 21], “адзін з высока каштоўных паэтычных тропаў, якія ўзбагачаюць мову твора”, “надзвычай прывабны, асабліва ў паэзіі, сродак вобразнасці” [1, с. 107–109]. Таму, натуральна, што стылістычныя магчымасці і вобразна-выяўленчы патэнцыял перыфраз не былі абдызены ўвагай даследчыкаў. Так, перыфразы аналізаваліся ў творчасці Якуба Коласа (С. Махонь), Пімена Панчанкі (В. Барысенка), Максіма Танка (М. Каско), Уладзіміра Верамейчыка (В. Шур), анамастычныя перыфразы ў творах Францішка Багушэвіча і Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча разглядала Г. Юдзянкова.

Аднак, нягледзячы на тое, што ў сучаснай філалогіі ўжо існуе нямала прац, прысвечаных гэтай праблеме, лінгвістычны аналіз перыфрастычных спалучэнняў застаецца актуальным. Так, актыўна распрацоўваецца тэорыя *анамастычнай (онімнай) перыфразы*, у вытокаў якой, як лічыцца, стаіць В. Калінкін (Данецкая аномастычная школа), хаця да аналізу гэтых адзінак у розныя часы звярталіся і іншыя навукоўцы (С. Макарава, М. Марозаў, К. Фядотава). Паводле поглядаў гэтага лінгвіста, *анамастычнымі* з’яўляюцца перыфразы, тым ці іншым чынам звязаныя з уласнымі імёнамі, а галоўная іх асаблівасць – *намінацыйная накіраванасць*. На думку навукоўца, да іх можна адносіць толькі такі спосаб намінацыі (асобы, аб’екта, з’явы і г. д.), калі ўнутры выказвання прамая форма намінацыі адсутнічае, а намінатыўная канструкцыя, якая яе замяняе, уяўляе сабою мастацкі троп альбо з’яўляецца іншасказальнай, хаця б мінімальна [1, с. 109–111].

Аднак гэта сцвярджэнне не ўсе вучоныя-лінгвісты лічаць бяспрэчным. Напрыклад, К. Фядотава, аналізуючы онімныя перыфразы, прытрымліваецца больш шырокага іх разумення, падзяляючы такія адзінкі (з улікам адсутнасці ці наяўнасці аб’екта намінацыі) на самастойныя і залежныя (паводле класіфікацыі В. Масквіна) [9]. Беручы пад увагу спецыфіку тапанімічнай перыфразы, якая выступае гіпонімам у адносінах да аномастычнай, Л. Гукава і Л. Фаміна таксама не пагаджаюцца з прапанаваным

В. Калінкіным падыходам, паводле якога спалучэнні тыпу *Балтыйскія хвалі* – ‘Балтыйскае мора’, *Кагульскія воды* – ‘Кагул’ па сутнасці не з’яўляюцца перыфразамі, бо ў іх адмаўляецца магчымасць удзелу элементаў зыходнай намінацыі [10, с. 74].

І. Ратнікава падобныя апісальныя выразы, у структуры якіх вылучаюцца ўласныя (прэцэдэнтныя) імёны (*Моцарт у свеце фізікі* (аб Л. Ландау), *Асеція – гэта каўказская Еўропа*), кваліфікуе як анамастычную *метафару*, падкрэсліваючы спецыфічную здольнасць прэцэдэнтных онімаў выступаць у “непрамых”, канатацыйных значэннях [11]. Г. Юдзянкова (услед за Г. Малажай і І. Лепешавым) да перыфраз адносіць “назоўнікавыя словазлучэнні, якія з’яўляюцца кантэкстуальнымі сінонімамі агульнапрынятай назвы асобы, прадмета, з’явы і агульны сэнс якіх перадаецца адным словам (параўн.: *горад над Нёманам* – Гродна, *край Купалы* – Беларусь)” [12, с. 67]. У выпадку, калі сэнс падобнага выказвання можна перадаць толькі словазлучэннем, такую форму іншасказання варта разглядаць як разгорнутую метафару.

Адзначым, што ў нашым даследаванні да анамастычнай перыфразы мы адносім апісальныя выразы з прадметным значэннем, звязаныя з уласным імем і дыстантна размешчаныя ў адносінах да зыходнай намінацыі і асобы, аб’екта ці з’явы. Асноўнымі прыкметамі, якія дазваляюць адмежаваць анамастычныя перыфразы ад метафар, лічым праяўленне кантэкстуальнай сінаніміі і магчымасць дакладнай ідэнтыфікацыі аб’екта перыфрастычнай намінацыі. Заўважым, што ў слоўніку Г. Малажай “Беларуская перыфраз” больш за 11 % ад усіх прыведзеных апісальных выразаў можна кваліфікаваць як анамастычную перыфразу.

Згодна з агульнапрызнанай тыпалогіяй онімаў, прапанаванай Н. Падольскай (“Словарь русской ономастической терминологии”, 1978, 1988), ажыццёўлена і тыпалогія анамастычных перыфраз. У сувязі з тым, што ў большасці моў свету асноўнае месца ў анамастыконе належыць антрапонімам і тапонімам, найбольш распаўсюджанымі адпаведна з’яўляюцца атрапанімічныя і тапанімічныя перыфрастычныя спалучэнні.

Адабраныя намі з твораў мастацка-біяграфічнай, гісторыка-мастацкай і эсэістычнай прозы В. Карамазава, А. Лойкі, А. Мальдзіса і інш. аўтараў анамастычныя перыфразы, у склад якіх уваходзяць прэцэдэнтныя антрапонімы ці якія скіроўваюць да прэцэдэнтных імёнаў, з улікам канструктыўна-семантычнага ўдзелу онімаў і апелятываў у іх фарміраванні былі аб’яднаны ў наступныя групы:

1) перыфразы, якія складаюцца з апелятыва і бібліёніма і скіроўваюць да прэцэдэнтнага антрапоніма: *аўтар неўміручага*

“Вянка” – ‘Максім Багдановіч’, аўтар “Палескай хронікі” – ‘Іван Мележ’: *Аднак свая загадка не ў аднаго аўтара неўміручага “Вянка”* [13, с. 179]; *Пасля, калі ў Мінску расказаў я Івану Паўлавічу пра добрыя ўражанні, перадаваў яму прывітанні ад знаёмых і дарагіх людзей, ажно маладзеў аўтар “Палескай хронікі”:* *здаецца, у гэты міг ён быў сам зноў у родным Палесці* [14, с. 109]. Да гэтай групы адносім і перыфразу пясняр пяці лыжак заціркі – ‘Змітрок Бядуля’, нягледзячы на тое, што бібліёнім ў дадзеным кантэксте падаецца алюзійна: – **Пясняр пяці лыжак заціркі, проша,** – сказаў ён Бядулю, *маючы на ўвазе яго слаўтае дарэвалюцыйнае апавяданне “Пяць лыжак заціркі”* [15, с. 338];

2) перыфразы, якія не маюць у сваім складзе ўласных імёнаў, але скіроўваюць да прэцэдэнтнага антрапоніма: *вясковы лірнік, літоўскі лірнік, літоўскі салавей* – ‘Уладзіслаў Сыракомля’, *златавусты / златавуст найпершы сярод славянаў* – ‘Кірыла Тураўскі’, *пясняр беларускага сейбіта і ратая* – ‘Янка Купала’, *вялікі пралетарскі пісьменнік* – ‘Максім Горкі’: ...У 1912 годзе Уладзіслаў Каратынскі, сын Вінцэся, апублікаваў гэты верш у газеце “Кур’ер Літэвскі” ў сувязі з 50-годдзем з дня смерці **вясковага лірніка** [16, с. 477]; **Пясняр беларускага сейбіта і ратая** не мог не спалучыць стальное і сейбіцка-сялянскае [15, с. 472];

3) перыфразы, якія маюць у сваім складзе прэцэдэнтны антрапонім, але скіроўваюць да агульнага імя: *чалавек Маісеева веравызнання* – ‘яўрэй’: *Сёння ты ўжо другі чалавек Маісеева веравызнання, якога я нехаця абразіў* [16, с. 333];

4) перыфразы, якія складаюцца са спалучэння антрапоніма з агульным назоўнікам і скіроўваюць да пэўнага гістарычна і культурна значымага адрэзка часу, прадстаўніком якога з’яўляецца носьбіт прэцэдэнтнага імя: *часы Вітаўта, часы Ефрасінні Полацкай, час Скарыны, часы Івана Грознага, часы Асізскага*. Дадатковыя канатацыі, якія ўзнаўляюцца за кошт фонавых ведаў чытача, дазваляюць праз суаднясенне прэцэдэнтнага імя з пэўным храналагічным перыядам не толькі дакладна вызначыць яго часавыя межы, але і вылучыць спецыфічныя рысы – сацыяльна-палітычныя ўмовы, узровень культурнага развіцця і інш.

Напрыклад, *часы Вітаўта* – XIV ст. – ‘перыяд росквіту Вялікага Княства Літоўскага’ (параўн.: радкі з “Песні пра зубра” М. Гусоўскага: *Княжанне Вітаўта лічаць усе летапісцы / Росквітам княства Літоўскага, нашага краю, / І называюць той век залатым...*): **З часоў Вітаўта іх [мусульман] тут многа, палонных, асела** [16, с. 373]. Вітаўт – вялікі князь літоўскі (1392–1430 гг.). У выніку яго знешняй палітыкі, ваенных паходаў на Дон і Крым у 1397 і

1398 г., у прыватнасці, на тэрыторыі ВКЛ пасяліліся татары, якія цяпер з'яўляюцца асобнай этнічнай супольнасцю насельніцтва сучаснай Беларусі. *Часы Ефрасінні Полацкай* – XII ст., тут у значэнні ‘перыяд, калі кнігі перапісваліся ад рукі’: *І было тое ў часы Ефрасінні Полацкай, і было ў тры, чатыры стагоддзі пасля яе* [17, с. 31]. Паводле гістарыяграфіі жыцця Ефрасінні, асноўным кірункам яе асветніцкай дзейнасці было перапісванне і, магчыма, пераклад царкоўных кніг. *Час Скарыны* – XV – XVI стст. – ‘эпоха Адраджэння’: *Туды менавіта, дзе былі ў часе Скарыны веды, туды Скарына перш за ўсё імкнуўся, канчаючыся як чалавек сярэдневяковы, пачынаючыся як адраджэнец* [17, с. 54]. Гэты перыяд, які прыйшоў на змену культуры Сярэднявечча і папярэднічаў культуры Новага часу, заснаваны на лепшых набытках антычнасці і хрысціянства. *Часы Івана Грознага* – XVI ст.: *Фердынанд паспяшаўся адчыніць дзверы: за парогам стаяў мужчына ў блішчастым футры, нібы святлом ад месяца аблітым, пад высокай, часоў Івана Грознага, шапкаю баярына з тым самым срэбным бляскам* [18, с. 82]. Высокі галаўны ўбор цыліндрычнай формы з аксамітным ці парчовым верхам быў аtryбутам расійскай шляхты XV–XVII стст. *Часы Асізкага* – XIII ст. – ‘эпоха заснавання манаскага ордэна францысканцаў’: *І чуў Францішак полацкі, як пачынаючы яшчэ з часоў Асізкага, Пап Рымскіх пад знакам Яго Вялікасці Пенязя весела высмейвалі галіярдцы ў сваім Евангеллі, напісаным не ад імя евангеліста Марка, але ад Маркі Срэбнай?* [17, с. 52]. Так, святым Францыскам Асізскім (1181–1226) у 1208 г. быў заснаваны манаскі ордэн францысканцаў, асноўная мэта якога – прапаведванне ў народзе апостальскай беднасці і аскетызму;

5) перыфразы, якія складаюцца з субстантыва “мова” і прэцэдэнтнага антрапоніма і абазначаюць мову носбіта гэтага імя: *мова Купалы, мова Тараса Шаўчэнкі / мова Шаўчэнкі*. *Мова Купалы* – ‘беларуская мова’: *З’езд ішоў на мове Купалы* [15, с. 248]. Янка Купала (1882–1942) – класік беларускай літаратуры, Народны паэт БССР. *Мова Тараса Шаўчэнкі / мова Шаўчэнкі* – ‘украінская мова’: *Гадразу, у той жа дзень, прысаромлены, загаварыў моваю Тараса Шаўчэнкі* [19, с. 41]; *Годзьку і я настараюся дагадзіць, вось толькі пабагацею, – гаварыў Сяргей Купалу, – і падпішу табе тады свой партрэт моваю Шаўчэнкі. Гарно будэ?* [15, с. 122]. Як вядома, Тарас Шаўчэнка (1814–1861) – украінскі пісьменнік і грамадскі дзеяч, заснавальнік новай украінскай літаратуры і нацыянальнай літаратурнай мовы;

6) перыфразы, якія маюць у сваім складзе тапонім, але скіроўваюць да прэцэдэнтнага антрапоніма: *мастацкі геній Барбізона* – ‘Каміль

Каро', найслаўнейшы вучоны муж з Полацка – 'Францыск Скарына', першы паэт Літвы – 'Уладзіслаў Сыракомля', святар слаўнага града Турава – 'Кірыла Тураўскі': *Калі, панове, дзеля пазнання мудрасці, ісціны, справядлівасці, добра і зла, то – са мной несумненна згодзіцца найслаўнейшы вучоны муж з Полацка, што гэта перад людствам, перад чалавекам – не праступак* [17, с. 104]; – *Па Сыракомлю, значыць. Зразумела, першы паэт Літвы, а мы хто?* [16, с. 326]. Як правіла, у падобных перыфразах тапонім апелюе да пэўных фактаў з біяграфіі вядомай асобы, прэцэдэнтнасць уласнага імя якой абумоўлівае зразумеласць агульнага сэнсу апісальнага выразу.

Асобную групу ўтвараюць перыфразы, якія маюць у сваім складзе агульны назоўнік і прэцэдэнтны антрапонім, але ўказваюць на тапонім (тыпу *вёска Максіма Гарэцкага, родны край Івана Мележа*). Аднак, як мы лічым, больш апраўдана разглядаць такія апісальныя выразы асобна – у шэрагу *тапанімічных перыфраз*.

Пераважная большасць анамастычных адзінак утрымлівае багаты культуралагічны патэнцыял, што асабліва выяўляецца ў прэцэдэнтных імёнах, якія нярэдка выступаюць у якасці пэўнага культурнага знака. Натуральна, што перыфразы, у склад якіх уваходзяць прэцэдэнтныя феномены, характарызуюцца наяўнасцю ўскладненай семантыкі і дадатковымі канатацыямі гісторыка-культурнага і сацыяльнага планаў і разлічаны на дасведчанага чытача, здольнага, дзякуючы сваёй багатай пазнавальнай кампетэнцыі, разгадаць апісальна-іншасказальную "загадку" аўтара. Паказальна, што сярод прааналізаваных перыфраз пераважаюць этнамаркіраваныя апісальныя выразы, зразумелыя для большасці прадстаўнікоў беларускай лінгвакультурнай супольнасці, аднак некаторыя з іх маюць індывідуальна-аўтарскі характар і могуць патрабаваць дадатковых каментарыяў.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Калинин, В. М. Ономастическая перифраза как проблема поэтики собственных имён (на материале творчества А.С. Пушкина) / В. М. Калинин // Восточноукраинский лингвистический сборник: сб. науч. тр. / редкол.: Е. С. Отин (отв. ред.) [и др.]. – Донецк, 1998. – С. 107–129.

2. Григорьев, В. П. Слово – образ – денотат: К проблеме перифразы / В. П. Григорьев // Н. А. Некрасов и русская литература: тезисы докладов и сообщений межвузовской конференции. – Кострома, 1971. – С. 122–125.

3. Синельникова, Л. Н. К вопросу о сущности перифразы как функционально-семантической единицы / Л. Н. Синельникова // Вопросы грамматического строя современного русского языка: сб. статей / редкол.: Н. Н. Прокопович (отв. ред.) [и др.]. – М.: МГПИ им. В. И. Ленина, 1974. – С. 255–261.

4. Яўдошына, Л. Слова пра настаўніцу: Да 80-годдзя з дня нараджэння Галіны Малажай / Л. Яўдошына // Роднае слова. – 2018. – № 3. – С. 27–29.
5. Шур, В. Імя прафесара Галіны Малажай у лінгвістыцы / В. Шур // Роднае слова. – 2018. – № 3. – С. 29–31.
6. Малажай, Г. М. Сучасная беларуская мова: Перыфраза / пад. рэд. Ф. М. Янкоўскага. – Мінск : Выш. школа, 1980. – 96 с.
7. Малажай, Г. М. Беларуская перыфраза : кароткі слоўнік / Г. М. Малажай; рэд. Ф. М. Янкоўскі. – Мінск : Вышэйшая школа, 1974. – 159 с.
8. Григорьев, В. П. Поэтика слова: На материале русской советской поэзии / В. П. Григорьев. – М. : Наука, 1979 – 343 с.
9. Федотова, К. С. Зависимые онимные перифразы в лирике Н. Гумилёва / К. С. Федотова // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2016. – № 11. – Ч. 1. – С. 160–162.
10. Гукова, Л. Н. Топонимическая перифраза: введение в проблему / Л. Н. Гукова, Л. Ф. Фомина // Λογος όνομαστική. – 2006. – № 1. – С. 72–80.
11. Ратникова, И. Э. Ономастические единицы вне прямой референции в русском публицистическом тексте : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.02 / И. Э. Ратникова ; БГУ. – Минск, 2003. – 224 с.
12. Юдзянкова, Г. В. Антрапанімікон мовы твораў мастацкай літаратуры Беларусі XIX стагоддзя: функцыянальна-стылістычны аспект : дыс. ... канд. філал. навук : 10.02.01 / Г. В. Юдзянкова ; МДПУ імя І. П. Шамякіна, Мазыр, 2013. – 172 с.
13. Марціновіч, А. А. Брама, адчыненая ў вечнасць: дзецям пра Максіма Гарэцкага: нарысы / А. А. Марціновіч. – Мінск : Маст. літ., 2013. – 206 с.
14. Барадулін, Р. Парастак радка, галінка верша : Артыкулы, эсэ / Р. Барадулін. – Мінск : Маст. літ., 1987. – 351 с.
15. Лойка, А. Як агонь, як вада...: Раман-эсэ пра Янку Купалу / А. Лойка. – Мінск : Маст. літ., 1984. – 486 с.
16. Мальдзіс, А. В. Як жылі нашы продкі ў XVIII стагоддзі: эсэ; Восень пасярод вясны: аповесць, сатканая з гістарычных матэрыялаў і мясцовых паданняў / А. В. Мальдзіс. – Мінск : Маст. літ., 2009. – 479 с.
17. Лойка, А. Францыск Скарына, або Сонца Маладзіковае : Раман-эсэ / А. Лойка. – Мінск : Маст. літ., 2009. – 366 с.
18. Карамазаў, В. Пад крыжам: кніга прозы / В. Карамазаў. – Мінск : Кнігазбор, 2017. – 144 с.
19. Карамазаў, В. Брама : аповесць / В. Карамазаў. – Мінск : Кнігазбор, 2006. – 128 с.

The article uses the linguistic material from Belarusian art-biographical prose to consider onomastic periphrases as a special units of the secondary nomination. The role of precedent names as components of periphrasis in the reflection of their cultural potential and ethnomarked specificity, which are realized in the context of literary and artistic works, is determined.

Keywords: onomastic periphrases, anthroponym, appellation, connotation, nomination, onym, precedent name.